

Investeren in het MBO - een maatschappelijk belang

Opgesteld door LPBL:

Merei Lubbe (06-29057755)

Veroni Larsen (06-14798874)

Op verzoek van:

curio

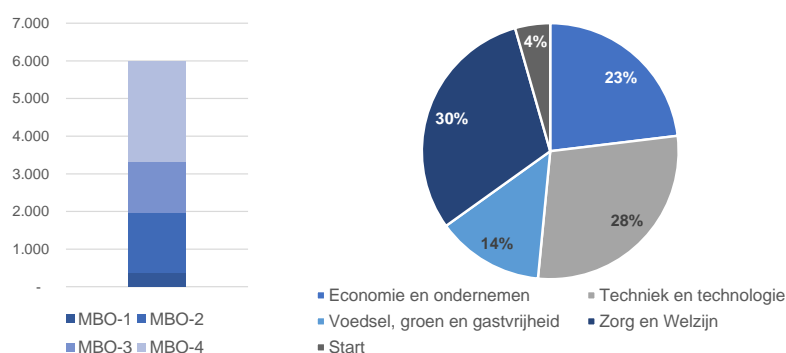

1. Inleiding

Curio is dé opleider van West-Brabant. Ieder jaar starten circa 6.000 nieuwe MBO-studenten hier hun onderwijs. Voor deze mensen zijn de vooruitzichten op de arbeidsmarkt goed. Op dit moment is er in West-Brabant een groot tekort aan uitvoerenden in de techniek, de zorg en de bouw. De productiviteit die deze mensen straks gaan leveren heeft dan ook een grote (maatschappelijke) waarde. Er zijn echter nog meer maatschappelijke baten die horen bij een MBO-opleiding. Om dit in kaart te brengen heeft LPBL in opdracht van Curio een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse uitgevoerd (MKBA). Deze rapportage vat een aantal van de bevindingen uit die analyse samen en geeft op die manier een beeld van de maatschappelijke meerwaarde van het MBO.

In deze rapportage maken we eerst de effecten van een MBO-opleiding inzichtelijk (de beleidstheorie). Vervolgens gaan we in op de doelgroepen in het MBO (en de verschillen met het HO). We drukken de maatschappelijke meerwaarde van een MBO-diploma uit in euro's en laten zien bij wie deze baten vallen. We eindigen met een korte conclusie.

Figuur 1. (Nieuwe) deelnemers MBO opleidingen Curio

Bron: Curio, bewerking LPBL

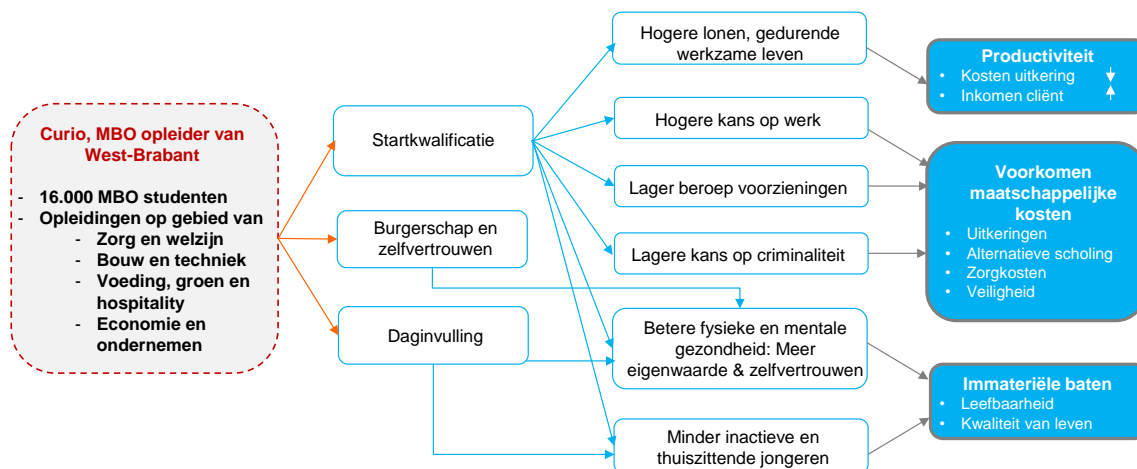
2. Effecten van een MBO diploma in beeld

Het met succes volgen van een MBO opleiding leidt tot een aantal (maatschappelijke) effecten. Deze zijn in onderstaande figuur gevangen in een schematische weergave. We noemen dit de beleidstheorie. Links in de figuur staat de interventie (het volgen van de opleiding), rechts de maatschappelijke effecten hiervan. De effecten zijn weergegeven ten opzichte van de situatie dat deze aanpak er niet zou zijn (nulalternatief). Uitgangspunt daarbij is het behalen van een MBO diploma op tenminste het niveau van een startkwalificatie¹.

¹ Een startkwalificatie wil zeggen een diploma op ten minste MBO-2 niveau. Ook een havo/vwo diploma is een startkwalificatie.

Figuur 2. Effectenschema

Bron: LPBL

Het eerste effect is de verbeterde verdien capaciteit: een startkwalificatie leidt, gedurende het hele werkzame leven, tot een hoger inkomen. Daarnaast hebben mensen met een startkwalificatie meer kans op het vinden van een baan. Een betere opleiding hangt ook samen met een lager beroep op sociale voorzieningen, zoals uitkeringen, schuldhulpverlening en jeugdzorg. Uit onderzoek blijkt verder dat er een positief verband is tussen opleiding en mentale en fysieke gezondheid. En jongeren met startkwalificatie hebben een aanzienlijk lager risico om in de criminaliteit terecht te komen.

3. Onderscheid nodig naar doelgroepen

Deze effecten gelden in principe voor alle vormen van onderwijs, maar in welke mate ze optreden en hoe ze zijn verdeeld, verschilt per opleidingsniveau. Daarnaast is ook de doelgroep waar de jongeren vandaan komen van belang. Immers, niet iedereen maakt in gelijke mate gebruik van sociale voorzieningen, en de kosten die vermeden kunnen worden verschillen dus. Om daar inzicht in te krijgen maken wij gebruik van zorgconsumptieprofielen voor verschillende type huishoudens. Op die manier is het namelijk mogelijk om de voorkomen maatschappelijke kosten te kwantificeren en uit te drukken in euro's. Zie onderstaand figuur.

Figuur 3. Zorgconsumptieprofiel: kosten per huishouden per jaar

Gezinnen	Totaal	WPI	Zorg	Welzijn	Jeugd	ZVW	Rijk
Geen probleem/ev	€ 4.300	€ -	€ 100	€ 100	€ 1.300	€ 2.800	€ -
Meervoudig	€ 20.100	€ 11.800	€ 700	€ 200	€ 3.600	€ 3.800	€ -
Niet zelfredzaam	€ 28.100	€ 11.100	€ 700	€ 200	€ 11.800	€ 4.300	€ -
Top	€ 83.500	€ 19.400	€ 5.100	€ 800	€ 53.000	€ 5.200	€ -
Ouderen	Totaal	WPI	Zorg	Welzijn	Jeugd	ZVW	Rijk
Geen probleem/ev	€ 5.850	€ 50	€ 700	€ 100	€ -	€ 5.000	€ -
Meervoudig	€ 10.600	€ 700	€ 3.600	€ 800	€ -	€ 5.500	€ -
Niet zelfredzaam	€ 10.800	€ 800	€ 4.000	€ 200	€ -	€ 5.800	€ -
Top	€ 54.900	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 2.900	€ 52.000
Overige hh	Totaal	WPI	Zorg	Welzijn	Jeugd	ZVW	Rijk
Geen probleem/ev	€ 2.600	€ 400	€ 100	€ 100	€ -	€ 2.000	€ -
Meervoudig	€ 20.700	€ 15.700	€ 1.500	€ 400	€ -	€ 3.100	€ -
Niet zelfredzaam	€ 21.100	€ 14.900	€ 2.900	€ 200	€ -	€ 3.100	€ -
Top	€ 63.600	€ 16.000	€ 30.600	€ 500	€ -	€ 7.100	€ 9.400

Bron: LPBL

Deze zorgconsumptie verschilt per type huishouden en is afhankelijk van kenmerken als samenstelling, aanwezige problematiek en eventuele (fysieke of psychische) beperkingen. Deze kenmerken vormen dan ook de basis voor onze doelgroepindeling. We onderscheiden de volgende (elkaar uitsluitende en niet overlappende) twaalf hoofdgroepen²:

Gezinnen (eenouder of twee-ouder, met inwonende kinderen < 18 jaar), **ouderen** (hoofdbewoner > 65 jaar) en **overige huishoudens**, onderverdeeld naar:

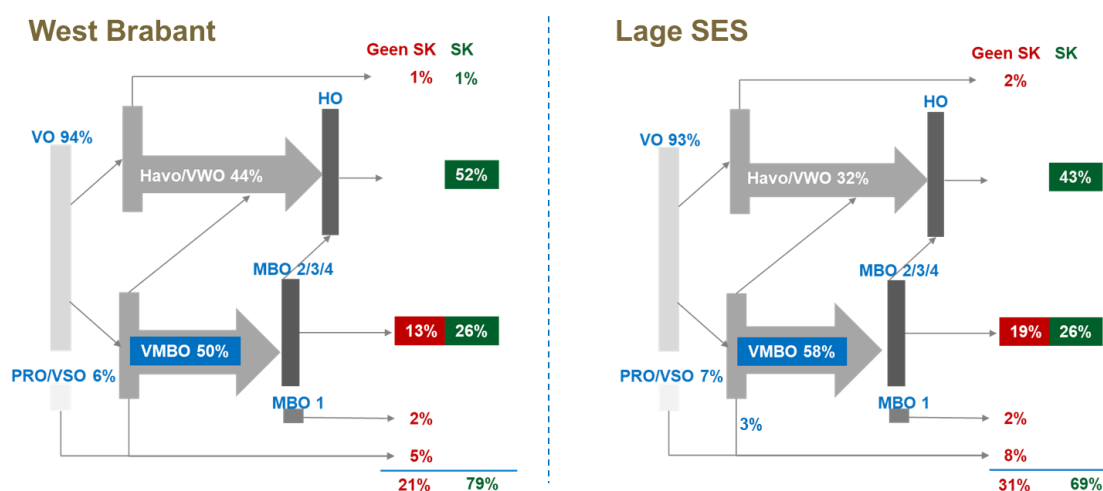
1. Huishoudens zonder problemen of met enkelvoudige problematiek (groen),
2. Huishoudens met meervoudige problematiek, maar zelfredzaam (risico-huishoudens, licht oranje),
3. Meervoudige problematiek en niet-zelfredzaam (multi-problematiek, oranje),
4. Top/intramuraal (rood). Dit zijn de huishoudens die behoren tot de 'zware' programma's (bijvoorbeeld MPG-aanpak, dak- en thuislozen, crisisdienst GGD) en intramuraal wonende ouderen.

In het algemeen geldt: hoe meer problemen en hoe minder zelfredzaam huishoudens worden, hoe hoger de zorgkosten. Duidelijk is dat het verbeteren van de sociale positie veel maatschappelijke kosten kan besparen. Dit geldt met name voor de meer kwetsbare doelgroepen.

4. In het MBO relatief veel jongeren uit kwetsbare doelgroepen

Kinderen uit de meer kwetsbare doelgroepen (lage SES) gaan na de basisschool vaker naar het VMBO en vervolgens naar het MBO. Gemiddeld gaat in West-Brabant de helft van de kinderen naar het VMBO (en het MBO), bij kinderen met een lage SES is dit circa 60 procent. Deze vroege scheiding tussen kansrijke en kansarme jongeren werkt door in hun hele 'reis' door het schoolsysteem. Uiteindelijk verlaat zo'n 30 procent van de jongeren met een lage SES het systeem zonder startkwalificatie. Dit is ongeveer anderhalf keer zo vaak als jongeren met een gemiddelde achtergrond.

Figuur 4. Doorstroomschema gemiddelde doelgroep en lage SES

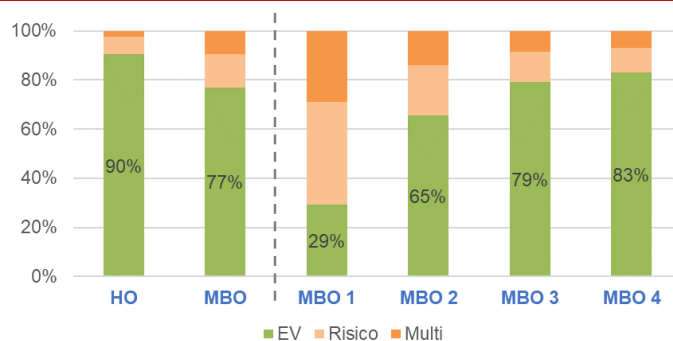
Bron: Curio, CBS en DUO, bewerking LPBL

² Hieronder liggen per groep nog weer 4 subgroepen. In totaal kent de doelgroepindeling dus 48 categorieën.

Dat het MBO te maken heeft met een kwetsbaarder groep dan gemiddeld blijkt ook uit de doelgroepenanalyse die we hebben gemaakt. Bijna 25 procent van de jongeren in het MBO komt uit een risico-gezin of heeft te maken met multi-problematiek. In het HO is dit slechts 10 procent. *Binnen* het MBO zijn er overigens grote verschillen zichtbaar. Op niveau drie en vier is het aandeel kwetsbare jongeren naar schatting 15 tot 20 procent, op niveau twee 35 procent. Bij MBO Entree heeft de meerderheid van de jongeren te maken met een problematische situatie.

Figuur 5. HO en MBO: Aandeel jongeren met multi-problematiek

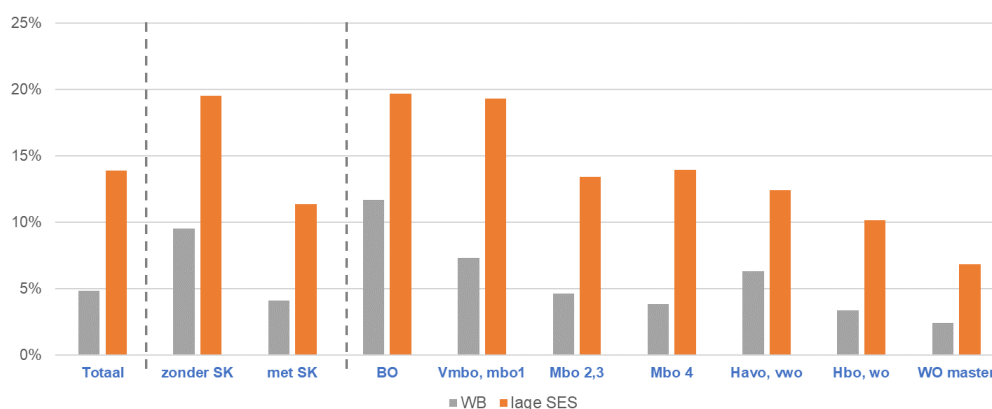

Bron: CBS en MBO-raad, bewerking LPBL

Risico op maatschappelijke uitval is groter in kwetsbare groepen

Ook na het onderwijs blijft het risico op maatschappelijke uitval groter voor de kwetsbare doelgroep. Zo is de kans op werkloosheid bijna drie keer zo groot als voor iemand met een gemiddelde achtergrond. Daartegenover staat dat het effect van het halen van een startkwalificatie in deze groepen het grootst is: het leidt tot een sterkere daling in de kans op werkloosheid en maatschappelijke problemen dan bij niet-achterstandsgroepen. Kortom: een startkwalificatie kan juist voor deze jongeren het verschil maken tussen meedoen of in maatschappelijk opzicht uitvallen.

Figuur 6. Kans op werkloosheid zonder en met startkwalificatie/diploma

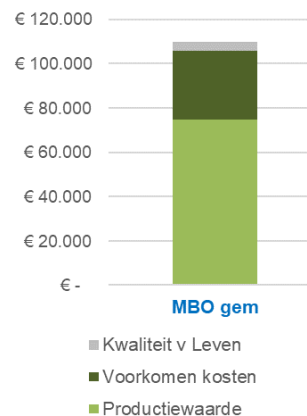
Bron: CBS, bewerking LPBL

5. Maatschappelijke baten van een MBO-diploma bij Curio

In de voor Curio uitgevoerde Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) hebben we berekend wat de maatschappelijke meerwaarde is van een MBO diploma op tenminste het niveau van een startkwalificatie. Voor een gemiddelde student van Curio is dit 110.000 euro. Een diploma op niveau MBO 2 heeft ruim 90.000 euro aan maatschappelijke baten en op niveau 3 / 4 is dit 120.000 euro³.

Deze baten zijn berekend ten opzichte van het onderwijssysteem verlaten zónder startkwalificatie. Conform het effectenschema in figuur 2 maken we onderscheid naar drie typen baten. In de eerste plaats de hogere productiviteit, die tot uitdrukking komt in een hoger loon. Dit is ongeveer twee derde van het totaal. Het is een baat voor de maatschappij als geheel, maar in de verdelingseffecten van de MKBA laten we deze 'vallen' bij de jongeren zelf (meer inkomen) en bij het Rijk in de vorm van meer belastinginkomsten.

Het tweede type baten zijn de voorkomen maatschappelijke kosten door minder uitkeringen, een lager beroep op zorg en sociale voorzieningen en minder inzet van politie en justitie. Deze bedragen ongeveer één derde van het totaal en vallen bij gemeenten, zorgverzekeraars en de justitiële keten. Tot slot is ook kwaliteit van leven (fysiek en mentaal) een belangrijke baat. Deze komt grotendeels al tot uitdrukking in de hogere lonen en de voorkomen zorgkosten. Daarbovenop is er nog een (relatief) kleine extra baat van ongeveer 5.000 euro per startkwalificatie. Zo komt uiteindelijk ongeveer de helft van alle baten, dus gemiddeld 55.000 euro per startkwalificatie, terecht bij de deelnemer zelf, in de vorm van een hoger netto-inkomen of meer kwaliteit van leven.

Van de 6.000 jongeren die jaarlijks bij Curio hun MBO-opleiding starten haalt ongeveer 75 procent een startkwalificatie. Als we bovenstaande maatschappelijke baten per startkwalificatie zouden extrapoleren op deze groep, bedraagt de totale waarde circa 490 miljoen euro⁴. De gemiddelde kosten per deelnemer zijn iets minder dan 30.000 euro⁵. De totale onderwijskosten in het MBO van dezelfde 6.000 jongeren zijn dus ongeveer 175 miljoen. Dat betekent dat de baten van het MBO onderwijs bij Curio circa 2,8 keer zo groot zijn als de kosten.

6. Baten verschillen naar opleidingsniveau en doelgroep

Zoals hierboven al gesteld verschilt het per opleidingsniveau en doelgroep hoe groot de baten zijn en waar deze vallen. Onderstaande figuur laat dit ter illustratie zien voor drie verschillende groepen:

³ Omdat een diploma op niveau MBO 1 geen startkwalificatie oplevert zijn deze niet apart berekend.

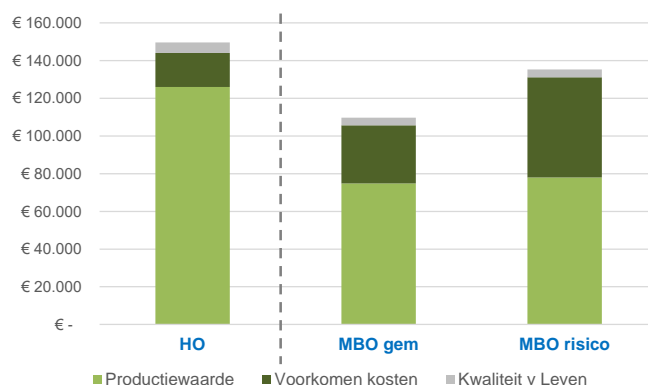
⁴ Deze berekening is volgens de wetenschappelijke leidraad voor het opstellen van MKBA's eigenlijk niet te maken. Het nulalternatief 'geen startkwalificatie behaald' is voor zo'n grote groep namelijk niet realistisch. Voor het zicht krijgen op de orde van grootte van de maatschappelijke meerwaarde van een MBO-instelling als Curio is het echter voldoende bruikbaar.

⁵ Uit gegevens van OCW blijkt dat de gemiddelde verblijfsduur van een deelnemer 1½ jaar is voor niveau 1, 2½ jaar voor niveau 2 en 4 jaar voor niveau 3 en 4. De bekostiging bedraagt gemiddeld € 8.500 per deelnemer per jaar.

- De baten van een Hoger Onderwijs diploma, ten opzichte van uitvallen vóór het diploma is behaald⁶, voor een gemiddelde HO-student.
- De baten van een MBO diploma, ten opzichte van uitvallen zonder startkwalificatie, voor een gemiddelde MBO-student (zoals hierboven uitgewerkt).
- De baten van een MBO diploma, ten opzichte van uitvallen zonder startkwalificatie, voor een MBO-leerling uit een *risicogroep*.

Figuur 7. Baten van een extra onderwijsniveau

Bron: CBS, bewerking LPBL

De (extra) maatschappelijke baten van een diploma in het Hoger Onderwijs zijn groter dan van een diploma in het MBO. De samenstelling van de baten verschilt echter. Waar een diploma Hoger Onderwijs voornamelijk leidt tot een grotere productiewaarde (en dus hogere lonen voor de betrokkene), leidt een MBO diploma daarnaast tot (aanzienlijke) voorkomen maatschappelijke kosten. Voor een gemiddelde MBO-student is dit ongeveer anderhalf keer zoveel als voor een HO-student. Dit is het directe gevolg van het verschil in doelgroepen, die (zoals we hierboven zagen) in het MBO kwetsbaarder zijn dan in het HO. Voor een MBO-student uit een risicogroep geldt dit daarom nog in versterkte mate. De voorkomen maatschappelijke kosten als gevolg van het behalen van een diploma zijn in dat geval drie keer zo groot als bij een HO-diploma. En deze baten vallen voor het grootste deel bij gemeenten.

7. Investeren in het MBO - een gezamenlijk belang

Investeren in onderwijs loont. Hoe groot de baten zijn en waar deze vallen verschilt per opleidingsniveau en per doelgroep. Voor het MBO geldt dat de investeringen leiden tot meer productiewaarde én tot aanzienlijke voorkomen maatschappelijke kosten, vooral in de meest kwetsbare groepen. Kosten die anders zouden worden uitgegeven aan met name (jeugd)zorg, uitkeringen en re-integratie. Het ligt daarom voor de hand dat de betrokken partijen (scholen en gemeenten) hierin gezamenlijk optrekken. Ze richten zich immers op de zelfde jongeren en het MBO is de logische vindplaats om vroegtijdig te kunnen ingrijpen. Voorkomen dat kwetsbare jongeren maatschappelijke uitvaller worden is beter dan reparatie achteraf. In succesvolle projecten voor de meest kwetsbare groepen zien we al dat ze zijn georganiseerd op het snijvlak van onderwijs, zorg en werk. Het voorkomen van uitval op het MBO is immers niet alleen een probleem van het onderwijs, maar een gezamenlijke opgave.

⁶ NB: een student die uitvalt in het Hoger Onderwijs heeft per definitie al wel een startkwalificatie behaald (Havo/VWO of MBO-4)